

show/2402-14#Text (дата звернення 09.06.2025).

9. Закон України «Про безоплатну правничу допомогу» від 02.06.2011 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text> (дата звернення 09.06.2025).

10. Інформаційно-аналітичний звіт БПД допомога дітям за 2022–2024 роки <https://legalaid.gov.ua/wp-content/uploads/2024/12/zvit-bpd-dityam-dostup-do-druzhnogo-pravosuddya-2022-2024> (дата звернення 09.06.2025).

11. Про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства Конвенція Ради Європи № 4988-VI від 20.06.2012. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994\\_927#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927#Text) (дата звернення : 09.06.2025).

12. Єдиний державний реєстр судових рішень <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73219595> (дата звернення : 09.06.2025).

**Artysh N. Ensuring access to justice for child victims of domestic violence: international standards, ways, implementation and application.** *The article examines international standards for ensuring access to justice for children affected by domestic violence. It discusses the ways to implement and practically apply these norms.*

**Keywords:** *rights of a child victim of domestic violence; international standards; victim-centred approaches.*

## **ЗАБОРОНА КАТУВАННЯ, НЕЛЮДСЬКОГО ТА ТАКОГО ЩО ПРИНИЖУЄ ГІДНІСТЬ, ПОВОДЖЕННЯ І ПОКАРАННЯ У ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ**

*Булавіна С. Є., Данько І. А.*

*Дослідження аналізує питання заборони катування, нелюдського та такого, що принижує гідність, поведження і покарання у діяльності національної поліції. В роботі розглядаються міжнародні правові норми, зокрема Конвенція ООН проти катувань та інших видів жорстокого поведження, а також національні закони, які регулюють права людини в контексті діяльності поліції. Проаналізовано також практичні випадки порушень прав людини у діяльності поліції, а також шляхи їх усунення та запобігання.*

**Ключові слова:** *заборона катувань, покарання, право на життя, особиста недоторканість.*

Сучасний розвиток демократичних і правових держав напряму пов'язаний з дотриманням основоположних прав та свобод людини та виконанням державами вимог щодо не унеможливлення порушень у цій сфері. Заборона катувань чи нелюдського або такого, що принижує гідність, поведження чи покарання, виступає одним із основних прав і одночасно гарантією таких невід'ємних прав людини, якими є право на життя, свободу та особисту недоторканність, право на повагу честі й гідності.

Відомо, що правове становище людини регламентується, насамперед, нормами національного законодавства держави, на території якої вона проживає. Однак велику роль в регулюванні прав та свобод людини відіграють міжнародні нормативно-правові акти. Адже Конституція України зазначає, що чинні міжнародні договори, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, є частиною національного законодавства. Тому розглядаючи питання щодо заборони катувань в Україні, потрібно підкреслити, що основними документами, щодо заборони катувань є Конвенція ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поведження та покарання (1984 р.), до якої Україна приєдналася у 1987 році та Європейська Конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або принижуючому гідність поведженню та покаранню (1987 р.), яка була ратифікована Україною 21 січня 1997 року [4].

Потрібно підкреслити, що аналогічні норми про заборону катувань, з деякими особливостями їхнього формулювання, закріплені також в ряді інших міжнародно-правових документів, наприклад, в статті 7 Міжнародного пакту про громадянські й політичні права, де передбачено, що нікого не може бути піддано катуванню та жорстокому, нелюдському або такому, що принижує гідність, поведженню чи покаранню, а також у ст. 5 Загальної декларації прав людини та Декларації про

захист усіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження й покарання, яка була прийнята Генеральною Асамблеєю ООН у 1975 році.

Після ратифікації Україною Конвенції ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження та покарання (1984 р.) та Європейської Конвенції про запобігання катуванням чи нелюдському або принижуючому гідність поводженню та покаранню (1987 р.) перед Україною постало гостре питання щодо приведення національного законодавства у відповідність до вказаних правових актів. Згодом Основний Закон нашої держави увібрав найкращі здобутки міжнародних актів в даній сфері [4].

Так стаття 28 Конституції України закріплює, що ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню. Це право є абсолютним, тому ніякі обставини не можуть виправдати застосування катувань. Розглядаючи одне з основних прав людини – заборону катування, насамперед потрібно звернутися до аналізу поняття «катування» [1].

Визначення даного терміну міститься в статті 1 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських і принижуючих гідність видів поводжень та покарань, де під «катуванням» розуміється «будь-який акт, яким будь-якій особі свідомо спричинюється сильний біль або страждання, фізичне та/або моральне, для отримання від неї або третьої особи свідчення чи повідомлення, щоб покарати за дії, які здійснила ця особа або третя особа або в здійсненні яких вона підозрюється, а також залякати або примусити її або третю особу». Катування належать до тяжких та свідомо жорстоких, нелюдських і принижуючих людську гідність видів поводження.

Проаналізувавши Конвенцію ООН проти катувань можна виділити основні ознаки катування:

- спричинення сильного болю або страждання;
- вчинене безпосередньо державними посадовими особами чи іншими «офіційними» особами, з їх підбурювання, з їх відома або з їх мовчазної згоди;
- вчинене з конкретною метою (або ціллю) [4].

Стаття 3 Європейської Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод встановлює, що жодна людина не може зазнавати катувань чи нелюдського або такого, що принижує її гідність, поводження або покарання [4].

Дана імперативна норма охороняє одну із основних цінностей демократичного суспільства та встановлює безумовну заборону катувань, нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження й покарання. Враховуючи значення статті 3 Європейської Конвенції для забезпечення нормального існування особистості та функціонування сучасного суспільства, Європейський Суд з прав людини неодноразово наголошував на тому, що дана стаття охороняє одну з фундаментальних цінностей демократичного суспільства і як така має загальнолюдське визнання.

Неможливо також, розглядаючи питання щодо заборони катування в Україні, не відмітити, що із набуттям для України чинності Європейською Конвенцією у 1997 році, з огляду на постійний розвиток практики Європейського суду з прав людини, змінюється й українське законодавство та підходи до протидії катуванню.

Практика Європейського суду з прав людини має визначне значення для розвитку нашого законодавства, а також має сприяти застосуванню європейських стандартів національними судовими установами при здійсненні правосуддя. Прийнятий 23 лютого 2006 року Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» у статті 17 підтвердив обов'язок національних судів України застосовувати при розгляді справ як Конвенцію, так і практику Суду як джерело права [5].

Сьогодні кількість громадян України, які скористалися правом звернення до Європейського суду з прав людини обчислюється вже не сотнями, а тисячами, і такі показники продовжують стрімко зростати. Значну частину таких звернень складають звернення щодо катувань чи нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання.

Наприклад, у справі «Каверзін проти України» суд встановив, що заявник зазнав катування з боку працівників міліції під час його перебування у відділі міліції, проведення щодо нього неефективного розслідування, ненадання йому адекватної медичної допомоги та незадовільні умови тримання його під вартою.

У рішенні Європейського суду також зазначалося, що беручи до уваги системний характер проблем, які стали підставою порушень у цій справі, Європейський суд зобов'язав Україну терміново реформувати правову систему, щоб забезпечити викорінення практики катування осіб, які тримаються під вартою, та забезпечити проведення ефективного розслідування відповідно до ст. 3

Конвенції у кожній справі, в якій заявляється небезпідставна скарга на жорстоке поводження, та ефективно виправлення на національному рівні будь-яких недоліків такого розслідування [6].

Отже, крім того, ряд рис національної правової системи побічно сприяють практиці застосування катувань і поганому поводженню, зокрема безкарність у випадках застосування катувань, рутинна практика порушення прав та свобод людини, практика масового застосування насильства в установах виконання покарань та правоохоронними органами.

Серед багатьох тисяч звернень, які щорічно надходять на адресу Європейського суду з прав людини, велика кількість – це скарги на порушення ст. 3 Конвенції, що свідчить про досить поширену практику застосування катування та інших видів жорсткого поводження у сучасному світі, незважаючи на його абсолютну заборону [4].

Отже, заборона катувань є абсолютною за своїм характером і не підлягає жодним обмеженням чи виняткам. Ні суспільна небезпека, яка загрожує життю нації, ні винятково складні випадки боротьби з організованою злочинністю чи тероризмом, ні будь-які інші обставини не можуть слугувати підставами для відступу державами від свого зобов'язання.

### *Література*

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_015](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015).
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 року. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_004](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004)
4. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 13.11.1998р. №995\_085. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_085#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085#Text).
5. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України ід 02.12.2012р. №3477 – IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>
6. Справа «Каверзін проти України».(Заява № 23893/03).Страсбург 15 травня 2012 р. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974\\_851#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_851#Text)

**Bulavina S., Danko I. Prohibition of torture, inhuman and degrading treatment or punishment in the activities of the National Police.** *The study analyses the issue of the prohibition of torture, inhuman and degrading treatment or punishment in the activities of the National Police. The work examines international legal norms, in particular the UN Convention against Torture and Other Cruel Treatment, as well as national laws regulating human rights in the context of police activities. Cases of human rights violations in police activities, ways to eliminate and prevent them, are also analysed.*

**Keywords:** *prohibition of torture, punishment, right to life, personal inviolability.*